

TANULMÁNYOK

DOI: 10.17165/TP.2020.1-2.1

GÁTAS-AUBELJ KATALIN¹**A magyar felsőoktatásban tanuló diszlexiás hallgatók
nyelvtanulási tapasztalatai²**

A felsőoktatásban tanuló diszlexiás hallgatók számának növekedése ellenére hazánkban még mindig kevésbé kutatott és ismert a diszlexiás hallgatók felsőoktatási helyzete, kevés publikáció születik ebben a témakörben. Tanulmányaik során sokszor szembesülnek akadályokkal, amik nehezítik társadalmi integrációjukat, a teljes értékű európai állampolgárrá válásukat. Különösen az idegen nyelv tanulás okoz számukra emberfeletti kihívást. Sok esetben a diploma kézhezvétele, a felsőoktatási tanulmányok lezárása, a nagybetűs „felnőtt”, „munkás” élet megkezdése múlik rajta. Jelen tanulmányban a magyar felsőoktatásban tanuló diszlexiás hallgatók körében végzett kutatásomat mutatom be, kiemelve az idegen nyelv tanulással kapcsolatos tapasztalatokat, nehézségeket. Bízva abban, hogy ezáltal is hozzájárulhatok az érintettek helyzetének jobb megismeréséhez, jobbra tételéhez.

Bevezetés

A diszlexiás hallgatók továbbtanulását támogató jogszabályok megalkotásához a nemzetközi törekvések mellett a fogyatékos személyek továbbtanulásával, képzésével kapcsolatos jogszabályi változások is hozzájárultak. Mivel a diszlexia a felsőoktatási törvény értelmében fogyatékosnak minősül, így a diszlexiás hallgatók felsőoktatási helyzetének ismertetéséhez szorosan hozzátartoznak a fogyatékos hallgatókra vonatkozó lényeges jogszabályi, társadalmi változások.

A fogyatékos személyek jogairól szóló ENSZ egyezmény magyarországi elfogadása (ENSZ Egyezmény, 2011) felerősítette azt az igényt, hogy minden embernek joga van képeznie magát, bővíteni meglévő ismereteit, korszerű, piacképes tudásra szert tenni. A fogyatékoságából eredő hátrány nem lehet gátja annak, hogy megvalósítsa céljait, adott esetben egyetemet, főiskolát végezzen el. Az ENSZ-egyezmény ezt a törekvést igyekszik erősíteni azzal, hogy a

¹ tanársegéd, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar Társadalom-, Szociális és Kommunikációtudományi Intézet; email: aubelj.katalin@uni-sopron.hu

² Jelen tanulmány az „EFOP-3.6.1-16-2016-00018 – A felsőoktatási rendszer K+F+I szerepvállalásának növelése intelligens szakosodás által Sopronban és Szombathelyen” című projekt támogatásával készült.

24. cikk 5. bekezdése a közoktatást követő továbbtanuláshoz való azonos alapon történő hozzáférést hangsúlyozza (Botka és mtsai., 2010).

A felsőoktatásról szóló törvény Magyarországon megadta a lehetőséget, hogy a felvételi eljárás során a fogyatékos személyek, beleértve a diszlexiás felvételizőket, előnyben részesüljenek.³ A törvényi támogatás hatására egyre több diszlexiás személy dönt úgy, hogy felsőoktatási intézményben tanul tovább. A tanulmányaik során azonban tanulási sajátosságaikból adódóan számos nehézséggel találják szembe magukat. Talán a legnagyobb problémát a nyelvvizsga megszerzése okozza az érintetteknek. A vonatkozó jogszabályok értelmében kaphatnak ugyan felmentést⁴, de évről évre nő azoknak a száma, akik úgy gondolják, hogy hosszú távon, a munkaerő-piaci érvényesülést szem előtt tartva, hasznosabb lenne a számukra, ha nekik is lenne lehetőségük elsajátítani legalább egy idegen nyelvet. A felmentés ugyanis nem járul hozzá a mindenkit megillető esélyegyenlőséghez (Kontráné Hegybíró és Kormos, 2007).

Egy kismintás kutatás szerint a magyar pályaválasztás előtt álló diszlexiás fiatal emberek nem értenek egyet a nyelvvizsga alóli felmentéssel (Gergely, 2013), annak ellenére, hogy a megkérdezett, végzős középiskolás tanulók közül egyik sem rendelkezik nyelvvizsgával és az idegen nyelvi tudását is nagyon alacsony szintűnek véli. A pályaválasztás külön nehézséget jelent számukra, mivel nincsen objektív, használható tudásuk arról, hogy miben is jók igazán, leginkább csak a korlátaikról, gyengeségeikről tudnak.

Több sikeres próbálkozás is bizonyítja, hogy nem elérhetetlen számukra az idegen nyelvi tudás elsajátítása (Előre fuss pályázat által biztosított idegen nyelvi felzárkóztató program)⁵, csupán csak megfelelő tanulástámogatásra van szükségük. Jelen tanulmány a felsőoktatásban tanuló diszlexiás hallgatók körében végzett kutatás nyelvtanulásra vonatkozó eredményeit ismerteti.

Mintavételi szempontok, a minta jellemzői

A kutatás lebonyolítására 2016 őszén került sor. Az előzetes adatok alapján több mint 600 diszlexiás hallgatót regisztráltak (648 fő) a felsőoktatási intézményekben (FIR, 2016). Ez a számadat jelenti a teljes populációt, amihez viszonyítani tudtuk a beérkezett kérdőívek mennyiségét. A kutatás lebonyolítása a felsőoktatási intézmények érintett hallgatóinak a fogyatékosügyi koordinátorok általi megkeresésével történt. A minta kiválasztásának alapja a regisztrált diszlexiás hallgatók intézményi koordinátorokon keresztül történő elérése volt. Az online kérdőív

³ 2005. évi CXXXIX. törvény „A felsőoktatásról”, 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról

⁴ 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról, 30. paragrafusa

⁵ Oktatási és Kulturális Minisztérium Világ-Nyelv „Előre Fuss” pályázata 2003-2006

kitöltéséhez szükséges linket a fogyatékosügyi koordinátoroknak 2016 őszén küldtük el. A lekérdezés 2016-2017-ben zajlott. A kutatás során a kérdőívet 241 fő (100%) töltötte ki; melyből 121 férfi (50,2%), és 120 nő (49,8%).

A hallgatók dominánsan a nagy egyetemekről, így az ELTE-ről (23 fő), a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemről (12 fő), a Soproni Egyetemről (32 fő), a Nemzeti Közszolgálati Egyetemről (32 fő), a Pécsi Tudományegyetemről (29 fő), a Szent István Egyetemről (41 fő) és a Miskolci Egyetemről (19 fő) kerültek ki. A többi intézmény esetében a számadatok eloszlanak (összesen 59 fő). A kitöltők közül 64 fő levelező és 177 nappali tagozatos hallgató. Életkorukat tekintve a minta átlag életkora 27,09 év volt (legfiatalabb 18, legidősebb 58 éves volt a kitöltők között), szórása 8,099 év. Ebből látható az is, hogy a minta jellemzően a fiatalabb korosztály felé torzít, ezért több életkori övezetesítést is kidolgoztunk: 26-an 20 év alattiak, 118-an 21-25 év közöttiek, 47-en 26-30 közöttiek és 50-en a 30 év feletti korosztályt reprezentálják. Így összességében tehát 144-en vannak 25 év alatt, 72-en 26-40 között és 40 felett 25-en.

A 241 visszaérkezett kérdőívből, az adattisztítást követően megállapítást nyert, hogy a kitöltők közül 160 fő diszlexiás, ami a kutatásunk szempontjából meghatározó jelentőséggel bír. A felvételi eljárásnál a felsőoktatási intézmény felé 160 fő jelezte, hogy diszlexiás, azonban az oktatók irányában már csak 82-en, ami az órai tevékenységek megszervezése szempontjából lényeges információnak mondható.

A kutatás eredményeinek ismertetése

A felsőoktatás elvégzésének egyik sarokpontja a nyelvvizsga megszerzése, a sikeres nyelvi kompetenciák teljesítése. A diszlexiás hallgatók esetében a nyelvvizsga megszerzése sajátos szerepet kap, sok esetben nem vagy nagyon nehezen tudják teljesíteni az elvárt követelményeket. Az elemzésekhez IBM SPSS 23.0 programot, valamint ROPstat programcsomagot alkalmaztunk. Az elemzéshez az útmutatást (Vargha, 2015) (Takács, Bevezetés a matematikai statisztikába – elmélet és gyakorlat 1., 2016) (Takács, Bevezetés a matematikai statisztikába – elmélet és gyakorlat 2., 2017) tankönyvei szolgáltatták. Az IBM SPSS 23.0 programcsomagot nem minden esetben tudtuk használni, bizonyos robusztus tesztekhez a ROPstat programcsomag eljárásai megfelelőbbnek bizonyultak.

A Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ kutatási beszámolója (2012) alapján a 2010-es évben 374 fő kért speciális vizsgakörülményeket. Az érintett vizsgázók többsége diszlexia,

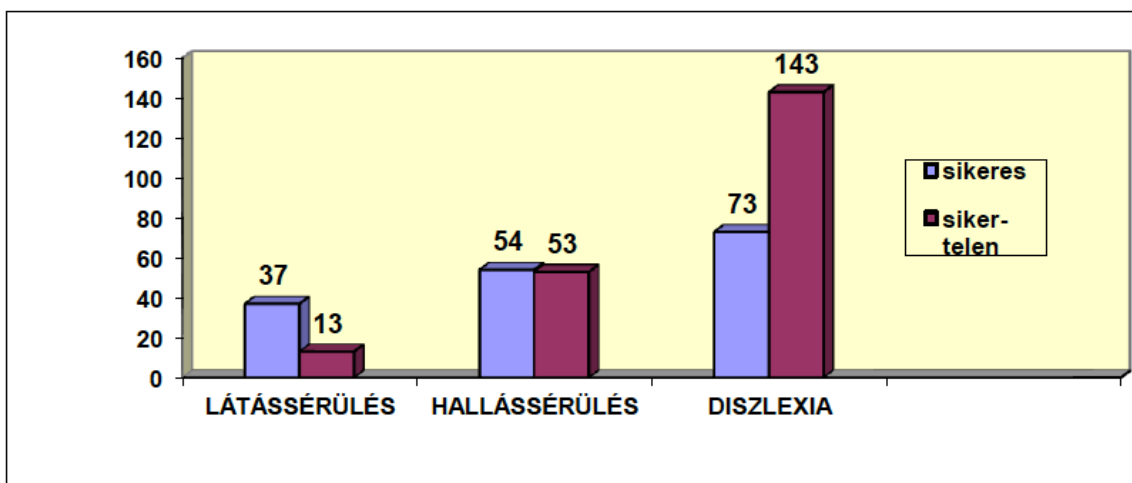
diszgráfia, hallás- és látássérülés miatt éltek az őket megillető méltányos bánásmóddal (Gottlieb, Huszti és Tóth, 2012) (1. ábra).

1. ábra: Speciális vizsgák

(Forrás: Gottlieb, Huszti és Tóth, 2012)

A vizsgasikerességet nézve a diszlexiás vizsgázók mindössze 33,4%-a volt sikeres, ami jóval kevesebb a másik két fogyatékosági csoportba tartozók eredményeinél. A vizsgát lefolytatásának évében a vizsgasikeresség országos átlaga 59,4% volt. A diszlexiás vizsgázók eredményeiket tekintve az átlag alatt teljesítettek a könnyítések ellenére (Gottlieb, Huszti és Tóth, 2012) (2. ábra).

2. ábra: Vizsgasikeresség

(Forrás: Gottlieb, Huszti és Tóth, 2012)

A diszlexiás vizsgázók többnyire az írásbeli vizsgarész során kapnak kedvezményeket. A kutatás eredményei mégis azt mutatják, hogy a diszlexiás vizsgázók átlagosan 11%-kal jobban

teljesítettek a szóbeli vizsgákon, mint az írásbeli vizsgákon, ahol a könnyítéseket kapták (Gottlieb, Huszti és Tóth, 2012) (1. táblázat).

Csoport	Vizsgapárok száma	Írásbeli átlag	Szóbeli átlag	Eltérés
Diszlexia-diszgráfia	87	53%	64%	11%
Hallásfogyatékoság	47	53,7%	58%	4,3%
Látásfogyatékoság	23	64%	69%	5%

1. táblázat: Vizsgák átlaga

(Forrás: Gottlieb, Huszti és Tóth, 2012)

A saját kutatásunkban is jól látszik, hogy mennyire nagy problémát jelent a nyelvvizsga megszerzése a diszlexiás hallgatók számára. A megkérdezett és válaszadó diszlexiás hallgatók (160 fő) 61,25%-a, azaz 98 fő nem rendelkezik nyelvvizsgával, 31,25%-a, 50 fő rendelkezik, melyből 12 fő (7,5%) többel is (3. ábra).

3. ábra: Rendelkezik-e nyelvvizsgával? (fő/%)

(Forrás: saját készítés)

A diszlexiás válaszadók közül 129 főnek volt gondja az idegen nyelv tanulás során (3. ábra) és 91 fő élt a felmentés lehetőségével vagy az érettségien vagy az államvizsga során a nyelvvizsga alóli felmentést illetően. Alapfokú nyelvvizsgával összesen 13-an rendelkeznek (3 főnek csak írásbeli, 5-nek pedig csak szóbelije van). Középfokú nyelvvizsgával már többen, 53-an rendelkeznek a megkérdezettek közül (7-nek csak írásbeli, 9-nek csak szóbeli). További 11 főnek

van felsőfokú nyelvvizsgálója, 2-nek írásbeli, 9-nek pedig szóbeli és írásbeli egyaránt. Szintén további 11 főnek van szakmai nyelvvizsgálója, közülük 1-nek csak írásbeli és 1-nek csak szóbeli.

A hallgatók 53,5%-a, 129 fő jelezte azt, hogy volt problémája, 12,9%, 31 fő jelezte azt, hogy nem volt nehézsége a nyelv tanulása során. Aki azt jelezte, hogy problémája volt a nyelvtanulása során, sok esetben a kudarcot, a nyelvtanulás sikertelenségét, a többszöri próbálkozásokat, a szavak és a szövegek tanulását említette, de többen az oktatásban rejlő oktatási-tanítási problémákat említették, a tanulásmódszertan megoldatlan kérdéseit, mint ahogyan az alábbi néhány kiemelt hallgatói válasz is szemlélteti (2. táblázat):

„4 különböző nyelv tanulásának kudarca...”

"27 évesen még nincs nyelvvizsgám, mert nem a megfelelő módszerekkel tanítottak. Mindig lemaradtam a többiektől, és onnantól kérdezni sem mertem. Több gyakorlásra, ismétlésre van szükségem, csoportos feladatokra és játszva tanulásra számonkérések és megálzások helyett. Csak a minimumot tudtam teljesíteni."

"3x, 4x kezdtem el nyelvet tanulni, de sajnos nem tudtam egyelőre egy nyelvet se elsajátítani."

Nincs kézzelfoghatósága az idegen szavaknak ezért a memorizálása gondot okoz ahogy a magyarban a nyelvtan is."

„A diáktársaimhoz képest sokkal nehezebben tanultam mindig is az idegen szavakat. Óra közben "látványosan" lassan memorizáltam összefüggéseket például órai feladatoknál. Mindig lemaradtam az órán."

"A hallott szövegeket nem értem."

„A kiejtés és az írásmód eltérése miatt a szavak megtanulása. A nyelvtani szabályok alkalmazása. A szóbeli felelések a rossz kiejtés miatt. A nyelvvizsga megszerzése. A hallott szövegértés megértése."

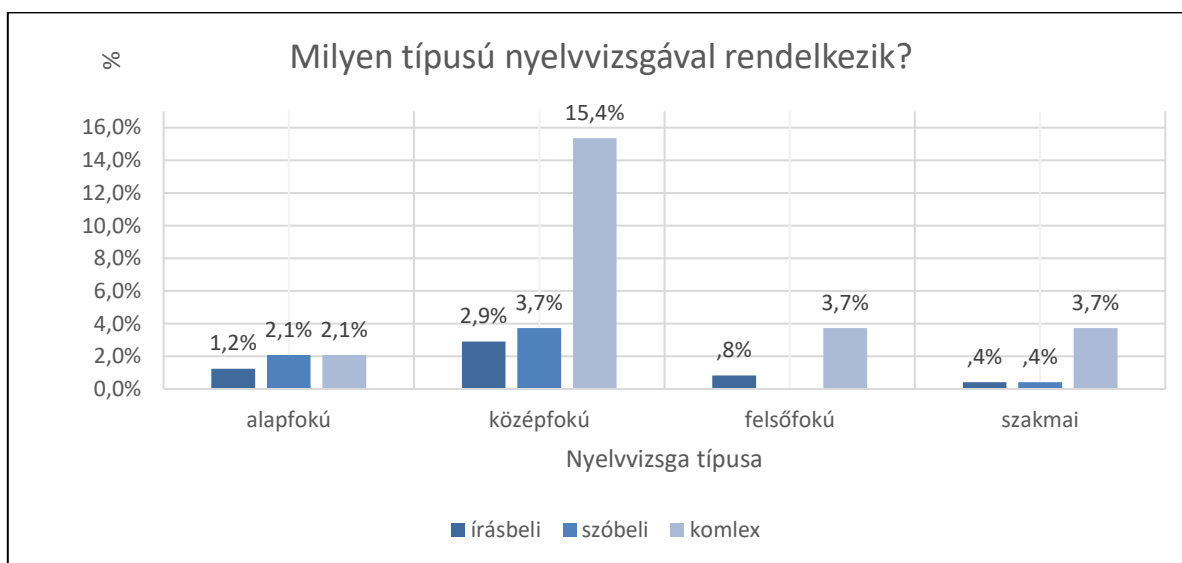
„A legnagyobb nehézséget a hallás utáni szövegértés okozta/okozza, nem hallottam/hallom úgy ki az egyesek szavakat, hangokat, ahogy valójában. Írásban sokat téveszték, de ez nem csak idegen nyelv esetén jellemző. Nagyobb koncentrációra van szükségem, hogy letudjak írni, akár csak egy szót is. Több időre volt szükségem az idegen nyelv begyakorlásnál, mint társaimnak."

2. táblázat: Kiemelt hallgatói válaszok nyelvtanulási problémákra

(Forrás: saját készítés)

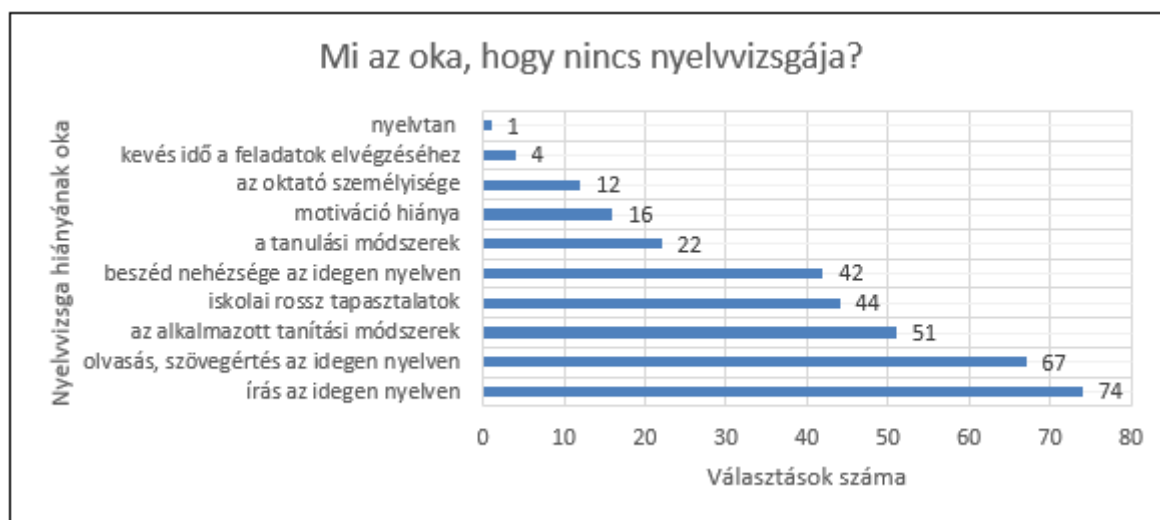
A kutatás során megkérdezett hallgatók közül 50 fő, azaz 20,7%-a a hallgatóknak rendelkezik nyelvvizsgálóval, akár még többel is. A hallgatók többsége középfokú komplex nyelvvizsgát (15,4%), illetve a szakmai és felsőfokú szakmai nyelvvizsgát (3,7-3,7%) tett (4. ábra).

E számadat azonban valóban igen alacsony, mely a fentiekben leírt magyarázatokkal megfelelően alátámasztható.

4. ábra: Nyelvvizsga típusok – hallgatói arányok (%)
(Forrás: saját készítés)

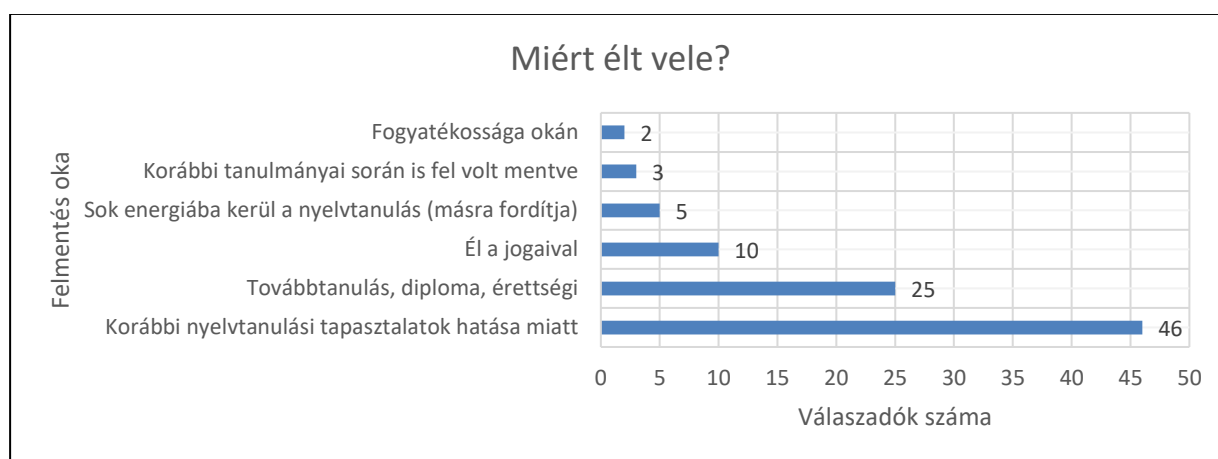
Arra a kérdésre, hogy miért nem szereztek nyelvvizsgát a hallgatók (5. ábra), a válaszok sokoldalúak és részletesen kifejtettek voltak. A tartalmi elemzést követő kategóriák alapján elmondható, hogy a többségüknek az idegen nyelven való írás (74 fő), olvasás, szövegértés (67 fő) és beszéd (42 fő) okozta a legnagyobb nehézséget, viszont nem elhanyagolható mértékben a pszichés hatások (iskolai rossz tapasztalatok: 44 fő) is szerepet játszottak a nyelvtanulással kapcsolatos ellenérzések kialakulásához. A válaszadók közel harmada (51 fő) kifejezetten a rossz, nem megfelelő tanítási módszerekben látja az idegen nyelv tanulással kapcsolatos kudarcát.

5. ábra: Mi az oka, hogy nincs nyelvvizsgálója?
(Forrás: saját készítés)

A hallgatók nyelvi kompetenciáinak további kérdése, hogy az érintett hallgatók élnek-e a nyelvvizsga felmentés lehetőségével az érettségi vagy az államvizsga megszerzése során. A válaszadó hallgatókból (160 fő) 91 fő (37,8%) jelezte, hogy igen, élt ezzel a lehetőséggel és 69 fő (28,6%) nem kívánt élni a felmentés lehetőségével.

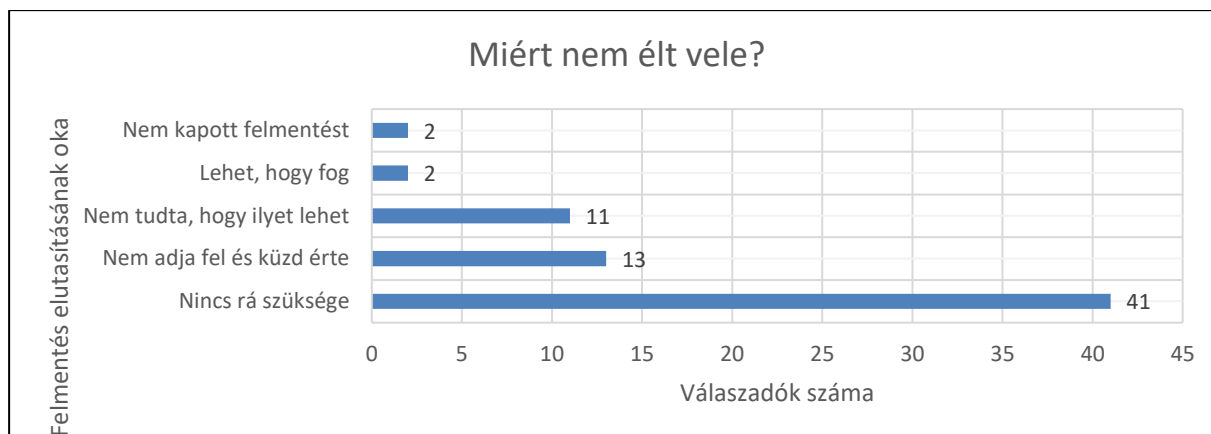
A felmentést több okból kérték a hallgatók (6. ábra), aminek következtében a nyelvvizsga megszerzésének későbbre halasztása, a sikertelen érettségi és a kudarc elkerülése, az előnyhöz jutás, illetve a diploma megszerzésének esélytelensége is szerepelt válaszok között. A felmentésért való folyamodást döntően mégis a korábbi rossz tapasztalatok (46 fő) motiválták, de az érettségien, felvételin való megfelelés a diploma megszerzése (25 fő) miatt is többen döntöttek hasonló módon.

6. ábra: Miért élt vele?

(Forrás: saját készítés)

A nemleges választ adó hallgatók (69 fő) döntő többsége (41 fő) úgy ítélte meg, hogy nem volt, vagy nincs rá szüksége. Kedvezmények nélkül is képes nyelvvizsgázni, ez nincs hatással a diploma megszerzésére. Jóval kevesebben voltak azok, akik nagy valószínűséggel nagyfokú öntudatosság miatt nem akarnak felmentéshez folyamodni, inkább küzdenek, kitartanak, rendíthetetlenül próbálkoznak (13 fő). Mivel minden hallgató számít, főleg, ha speciális tanulási szükséglete miatt hátrányban van hallgatótársaihoz képest, így lényeges megjegyezni, hogy 11 fő azért nem kért felmentést az idegen nyelvi vizsga alól, mert nem tudta, hogy jogosult rá. A fennmaradó hallgatók közül ketten még gondolkodnak, hogy éljenek-e ezzel a lehetőséggel és kettőnek pedig a szakértői vélemény alapján nem indokolt a felmentés (7. ábra).

7. ábra: Miért nem élt vele?*(Forrás: saját készítés)*

A nyelvvizsga alóli felmentés okára rákérdező kérdésre nagyon szerteágazó válaszok születtek, mégis a többségükből kiolvasható, hogy a diszlexiás hallgatók számára nagyon nehéz egyszerre nyelvvizsgára készülni és a felsőoktatási tanulmányi követelményeknek is megfelelni. Emiatt többen kényszerhelyzetbe kerültek. Mivel az érintettek tisztában vannak azzal, hogy nyelvvizsga nélkül nem kapnak diplomát, ami miatt nehezítetté válik munkaerő-piaci érvényesülésük, így, ha van rá lehetőségük, inkább felmentést kérnek a nyelvvizsga alól. A felmentés ugyan lehetővé teszi, hogy megkapják a diplomájukat, de nem biztos, hogy segíti a munkába állásukat, mivel a legtöbb felsőoktatási végzettséghez között munkahelyen elvárják az idegen nyelv ismeretét. A válaszok többségében ott van a korábbi nyelvtanulási tapasztalatok fájdalma, kellemtelensége, kudarca, ami komoly ellenállást kelt a nyelvtanulással szemben, hiába elérhető már a diszlexiások számára kidolgozott idegen nyelv tanulási módszertan (Dóczi-Vámos, Kontráné Hegybíró és Kálmos, 2012)

A diszlexiás hallgatókat tehát nem csak általános értelemben érik kudarcok tanulmányaik során, hanem egy olyan fontos és napjainkban alapvetőnek számító kompetencia terén is, mint amilyen az idegen nyelv. Ebből kifolyólag egy idegen nyelv elsajátításához kapcsolódó motivációjuk meglehetősen alacsony, inkább kihátrálnak és kiutat keresnek, minthogy újra nyelvet kelljen tanulniuk. Valószínűsíthetően az anyanyelv elsajátításának kudarcait, nehézségeit is újraélik ilyenkor, ami csak fokozza szorongásukat, frusztrációjukat a nyelvtanulással kapcsolatban. Ez a helyzet az oktatási intézményeknek sem kedvez, hiszen sokszor több éven keresztül is őrzik a bennrekedt diplomákat. Megoldás lehetne, ha az intézmények felkarolnák ezeket a hallgatókat, és már felsőoktatási tanulmányaik során szerveznének nekik olyan nyelvi kurzusokat, amelyek speciális módszertana, elfogadó, támogató közege segítene áttörni a hallgatók belső gátlásait és növelnék idegen nyelvi kompetenciájukat. Egy egységes protokoll kidolgo-

zása a fennálló helyzetre hozzájárulni ahhoz, hogy nem csak a fogyatékosügyi koordinátor segítőkészségén vagy a hallgatókat oktató tanárok jóindulatán múlna a diszlexiás hallgatók diploma szerzése.

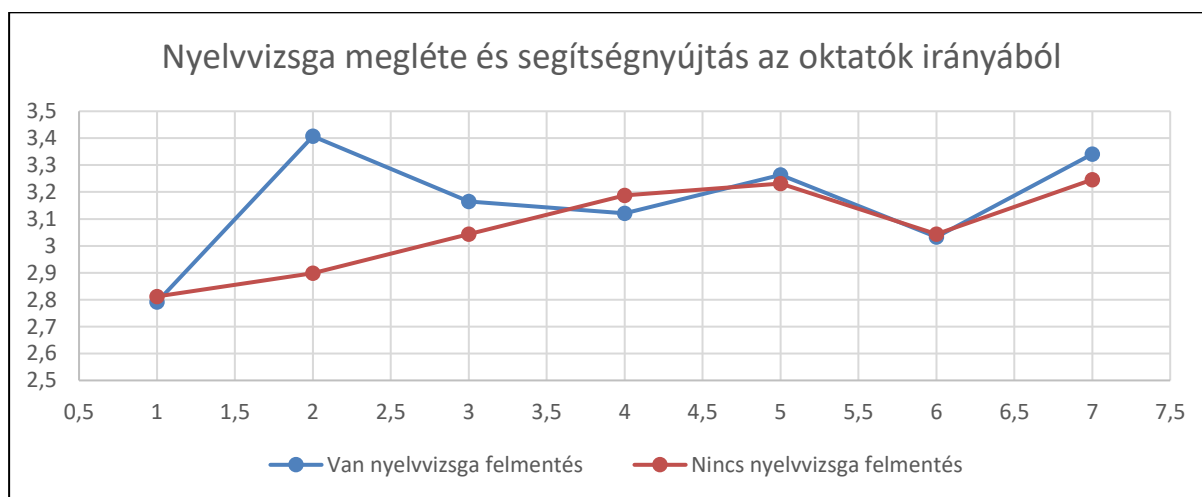
A hallgatók egyrésze azonban nem él a nyelvvizsga felmentés lehetőségével, mely feltételezhető, hogy a hallgató teljesítési vágyából, korábbi sikeres tanulási mechanizmusaiból következik. Az egyéni válaszok, színesítve a számadatokat, érzékletesen mutatják be, hogy milyen motivációs tendenciák azonosíthatók (3. táblázat).

<p><i>„Diszlexiám ellenére próbálok küzdeni és a lehető legjobbat kihozni.”</i></p> <p><i>„Ha nehéz, akkor is kell idegen nyelvet beszélni.”</i></p> <p><i>„Meg akartam küzdeni a feladattal.”</i></p> <p><i>„Mert az alapfokú angol sikerült és szeretném, ha a középfok is hamarosan meglenne.”</i></p> <p><i>„Mert nem kaptam megfelelő tájékoztatást a lehetőségeimről.”</i></p> <p><i>„Mert nem tudtam róla.””</i></p> <p><i>„Mert találtam egy olyan helyet, ahol többszöri nekifutásra sikerült levizsgáznom.”</i></p> <p><i>„Mert több idő kellett, de meg tudtam tanulni az idegen nyelveket.”</i></p> <p><i>„Mert úgy gondolom képes vagyok megcsinálni a nyelvvizsgát.”</i></p> <p><i>„Mert véleményem szerint egy diszlexiában szenvedő ember szorgalommal és több időbefektetéssel képes abszolválni a nyelvvizsgát! Lehet nem elsőre, de igen is lehet. Jómagam 4. alkalommal tudtam teljesíteni az írásbeli részét mivel mindig időhiányban szenvedtem. A szóbeli része első alkalommal sikerült 85% os eredménnyel.”</i></p> <p><i>„Mert, szeretnék, olyan normális lenni, mint a többiek, Közben tudom, hogy amim volt az egy alap és meg bántam volna, ha nem érettségizek akkor belőle. Nem akartam diszlexiásnak látszani, de mégis az vagyok, ha néha nem fogadom el akkor is az vagyok.</i></p> <p><i>„Amikor érettségiztem, mondták nekem, hogy nem kell angolból érettségiznem, De én akartam a legrosszabb érettségim az lett 50%-os lett.”</i></p> <p><i>„Nem szeretek kivételezett lenni. Az a mániám, hogy igen, van egy betegségem, de attól még igyekszem a normális tanulási keretek közt maradni. Mazochista vagyok, ahogy anyám mondja.”</i></p>

3. táblázat: Kiemelt hallgatói válaszok a nyelvvizsga alóli felmentés lehetőségével kapcsolatban
(Forrás: saját készítés)

A válaszadók egyre inkább azon a véleményen vannak, hogy nem érdemes „megúszni” a nyelvvizsgázást, nem feltétlenül a bizonyítvány megszerzése miatt, hanem sokkal inkább a nyelvtudásért. Tisztában vannak azzal, hogy nyelvismeret nélkül nagyon nehéz lesz a munkaerő-piacon elhelyezkedniük, valamint munka, család mellett még kevesebb idejük jut majd a nyelvtanulásra.

A nyelvvizsgára vonatkozóan vizsgáltuk azt is, hogy van vagy nincsen felmentése a nyelvvizsga alól, illetve a nyelvvizsga meglétéből (darabszáma) adódó hatásokat. Azt tapasztaltuk, hogy a nyelvvizsga iránti felmentési kérelem interakciós hatást eredményezett az oktatói segítségnyújtás megítélésében (Geisser-Greenhouse-próba: $F(5,16; 815,72) = 2,576$ ($p = 0,0239$), Huynh-Feldt-próba: $F(5,36; 846,34) = 2,576$ ($p = 0,0222$)). Az interakciós hatást leginkább az átlagok ábrázolása során érhetjük tetten (8.ábra):

8. ábra: Nyelvvizsga megléte és segítségnyújtás az oktatók irányából
(Forrás: saját készítés)

Megfigyelhető, hogy egyetlen szempontban van eltérés, ez pedig a második állítás (A hallgatók lehetőséget kapnak az órán az aktív részvételre (prezentációtartás, vélemények meghallgatása, viták, csoportmunkák, hallgatói reflexiók elvárása stb.)).

[Az oktatóink számos oktatási módszert alkalmaznak a tananyag jobb megértése céljából.]

[A hallgatók lehetőséget kapnak az órán az aktív részvételre (prezentációtartás, vélemények meghallgatása, viták, csoportmunkák, hallgatói reflexiók elvárása stb.).]

[Az oktatók úgy tervezik meg a kurzusok tartalmát, ütemezését és az alkalmazott módszereket, hogy a hallgatók megértsék.]

[Amikor nehézségeim voltak a feladataimmal, az oktatóktól kapott visszajelzéseket hasznosnak éreztem.]

[Amikor bizonytalan voltam egy feladattal kapcsolatban, az oktatók segítettek nekem, hogy megértsem, hogyan kell továbblépni.]

[Amikor nehézségem volt a kurzus tartalmával kapcsolatban, az oktatók elérhetőek voltak, hogy segítsenek.]

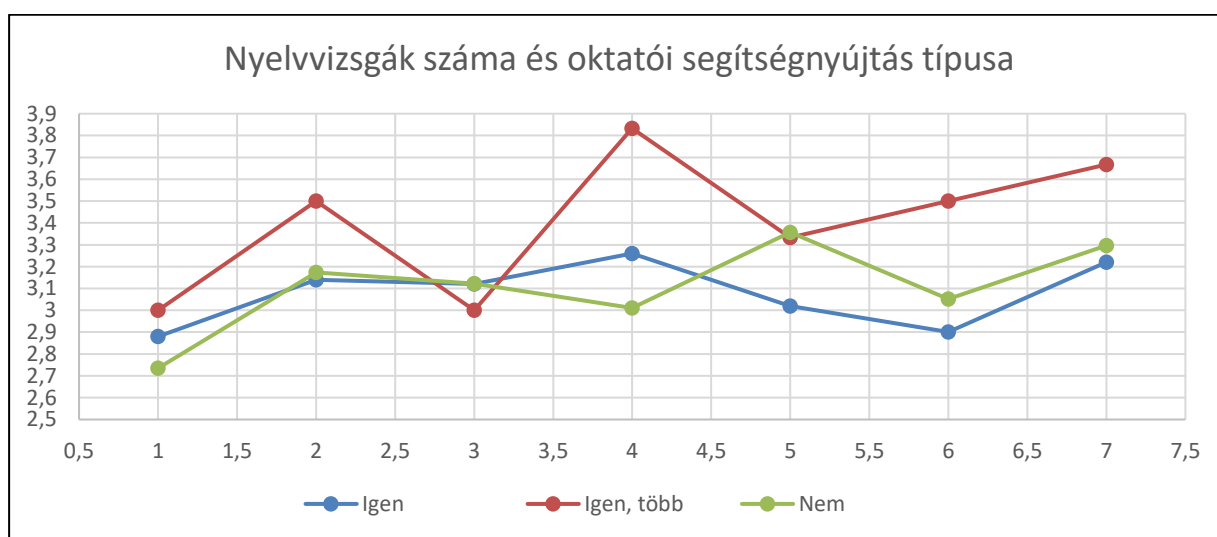
[A kurzus követelményeinek teljesítéséhez az oktatókat segítőkésznek találtam]

4. táblázat: Második állítás (saját szerkesztés)

(Forrás: saját készítés)

A különbség abban érhető tetten, hogy akik rendelkeznek nyelvvizsga alóli felmentéssel, azok esetében jelentősen nagyobb mértékben élik meg azt, hogy az órákon aktív részvételt tudnak tanúsítani, vitákat kezdeményezhetnek és a hallgatói reflexiókra kíváncsiak az oktatók, mintha e hallgatók felszabadultabban lennének jelen a tanórákon. Természetesen ehhez az is szükséges, hogy ne megtűrt személyként tekintsenek a felmentett hallgatóra és továbbra is biztosítva legyen számára az aktív részvétel lehetősége képességeihez mérten (Kormos, Mikó és Csizér , 2010).

A nyelvvizsga megléte (darabszáma) esetében még nagyobb eltéréseket, interakciós jelenségeket tapasztalhatunk (Geisser-Greenhouse-próba: $F(10,15; 796,49) = 1,822$ ($p = 0,0522$), Huynh-Feldt-próba: $F(10,52; 825,88) = 1,822$ ($p = 0,0496$)) (9. ábra):

9. ábra: Nyelvvizsgák száma és oktatói segítségnyújtás típusa

(Forrás: saját készítés)

Látható, hogy ahol több nyelvvizsga is van, jellemzően segítőkészebbnek ítélik meg az oktatóikat, pozitívabb a viszonyulásuk a hallgatóknak az oktatóikhoz. Ez alól csak a harmadik állítás esetében van eltérés (Az oktatók úgy tervezik meg a kurzusok tartalmát, ütemezését és az alkalmazott módszereket, hogy a hallgatók megértsék.) (5. táblázat):

[Az oktatóink számos oktatási módszert alkalmaznak a tananyag jobb megértése céljából.]
[A hallgatók lehetőséget kapnak az órán az aktív részvételre (prezentációtartás, vélemények meghallgatása, viták, csoportmunkák, hallgatói reflexiók elvárása stb.).]
[Az oktatók úgy tervezik meg a kurzusok tartalmát, ütemezését és az alkalmazott módszereket, hogy a hallgatók megértsék.]
[Amikor nehézségeim voltak a feladataimmal, az oktatóktól kapott visszajelzéseket hasznosnak éreztem.]
[Amikor bizonytalan voltam egy feladattal kapcsolatban, az oktatók segítettek nekem, hogy megértem, hogyan kell továbblépni.]
[Amikor nehézségem volt a kurzus tartalmával kapcsolatban, az oktatók elérhetőek voltak, hogy segítsenek.]
[A kurzus követelményeinek teljesítéséhez az oktatókat segítőkésznek találtam]

5. táblázat: Harmadik állítás (saját szerkesztés)

(Forrás: saját készítés)

A nyelvvizsga számától függetlenül mondható, hogy mennyire tekintik a tananyag felépítését, logikusan követhetőségét elfogadhatónak a hallgatók. A nemleges, illetve egyetlen nyelvvizsgával rendelkezők esetében tapasztalhatunk egyetlen különbséget, a 4-es kérdésben (*Amikor nehézségeim voltak a feladataimmal, az oktatóktól kapott visszajelzéseket hasznosnak éreztem.*), minden más esetben lényegében azonosnak mondható a két tábor értékelése. Ez esetben azonban azt mondhatjuk, hogy akik rendelkeznek nyelvvizsgával, azok esetében az oktatói visszajelzéseket hasznosabbnak, jobban felhasználhatónak ítélték meg, mint azok, akik nem rendelkeznek még nyelvvizsga papírral.

A nyelvvizsga iránti felmentési kérelem ezzel együtt két területen is megmutatkozott, mint kapcsolati tényező. Egyik oldalról azok, akik éltek nyelvvizsga iránti felmentési kérelmükkel, a $\chi^2(1)=4,493$, $p=0,034$ nem jelezték nagyobb arányban az oktatók irányában, hogy felmentéshez vagy egyéb kedvezményhez folyamodnának (a jelzettek között 50-50% volt az aránya azoknak, akik az oktatóhoz is felmentésért fordultak, míg azok között, akik nem fordultak az oktatókhoz sokkal nagyobb arányban, közel kétszer annyian voltak azok, akik éltek a nyelvvizsga alóli felmentéssel). Ez azt is jelenti, hogy a nyelvvizsga alóli felmentés esetében a terhelés áttevődhet, így a szakmai tartalmak felé való odafordulás jelentősebb lehet, jobban tudnak azokra a területekre energiákat fordítani és koncentrálni – mint azok, akik nem éltek ezzel a lehetőséggel.

Másik oldalról pedig szignifikáns a kapcsolat azzal, hogy milyen nehéznek ítélik meg az idegen nyelv tanulását, hiszen akik – rendelkezzenek akár nyelvvizsgával akár nem – nehézségekbe ütköznek, jellemzően igyekeznek felmentést kérni a nyelvvizsgával kapcsolatos követelmény alól ($\chi^2(1)=45,120$, $p<0,001$). Nem volt azonban kapcsolatban ez azzal, hogy tanult-e

már más felsőoktatási intézményben ($\chi^2(1)=3,163$, $p=0,075$), segítséget kapott-e oktatóktól intézményen belül ($\chi^2(1)=0,293$, $p=0,589$).

Az oktatói jelzés egyéb iránt összefügg szorosabban az intézmény felé történő jelzéssel (aki egyik oldalra jelez az általában jelez a másik oldalra is ($\chi^2(1)=9,709$, $p=0,002$), illetve az is fontos megállapítás, hogy akik jelzik az oktató felé, hogy problémájuk van, ők jellemzően segítséget is kapnak az oktatótól ($\chi^2(1)=45,791$, $p<0,001$).

Összegzés

Végezetül megállapítható, hogy a diszlexiás hallgatókban nagy a törekvés az idegen nyelv elsajátítására, de tanulási előzményeik, sorozatos kudarcaik sok esetben eltántorítják őket attól, hogy fokozott erőfeszítéseket tegyenek céljaik elérése érdekében. A felmentés minden bizonynyal egyfajta megkönnyebbülést, pszichés nyugalmat hoz, de hosszú távon gátolja őket abban, hogy teljes jogú európai állampolgárokká válhassanak.

IRODALOMJEGYZÉK

- Botka, B., Csató, Z., Földes, D., Gombos, G., Jaksa, B., Kovács, M., Hegedűs, L. (2010). *Fogyatékos személyek jogai vagy fogyatékos jogok? A Magyar Civil Caucus párhuzamos jelentése az ENSZ Egyezményről*. Budapest: SINOSZ-MDAC-FESZT.
- Dóczi-Vámos, G., Kontráné Hegybíró, E., & Kálmos, B. (2012). *Diszlexiával angolul - Gyakorlati útmutató tanároknak*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- ENSZ Egyezmény. (2011). *europa.eu*. [online] http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-4_hu.htm (Letöltés dátuma: 2019.05.29.)
- Gottlieb, É., Huszti, J., & Tóth, I. (2012). *Oktatási Hivatal Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ.*, [online] https://nyak.oh.gov.hu/doc/kutat_tanulmany_2012.pdf (Letöltés dátuma: 2019.04.04)
- Kontráné Hegybíró, E., & Kormos, J. (2007). Nyelvtanárok a diszlexiáról. *Új Pedagógiai Szemle*, 57 évf. 9. sz. pp. 82–91.
- Kormos, J., Mikó, A., & Csizér, K. (2010). Diszlexia és az idegennyelv-tanulás folyamata. In *Idegennyelv-elsajátítás és részképességzavarok* (pp. 49–76). Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Takács, S. (2016). *Bevezetés a matematikai statisztikába – elmélet és gyakorlat I.* Budapest: Antarész Kiadó.

Takács, S. (2017). *Bevezetés a matematikai statisztikába – elmélet és gyakorlat 2.* Budapest: Antarész Kiadó.

Vargha, A. (2015). *Matematikai Statisztika.* Budapest: Pólya Kiadó.

KATALIN GÁTAS-AUBELJ

THE LANGUAGE LEARNING EXPERIENCES OF STUDENTS WITH DYSLEXIA IN HUNGARIAN
HIGHER EDUCATION

Even though more and more dyslexic students can be found in higher education, their situation is still poorly researched and known in Hungary; there are only few publications on this topic. During their studies, they often face obstacles that hinder their social integration and their ability to completely become European citizens. Their second language acquisition particularly proves to be challenging. In many cases, their completion in higher education, the obtainment of their degree and the launch of their real "adult" and "working" life are depended on a language exam. In this study, I present my research carried out among dyslexic students in Hungarian higher education by highlighting the experiences and difficulties related to their foreign language learning. I sincerely hope that in this way I can contribute to a better understanding and improvement of the situation of those affected.

